

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ

ΤΟΜΟΣ Δ΄

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ
ΣΤΗΝ Α.Θ. Μ. ΤΟΝ ΠΑΠΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ Κ.Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΝ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΕΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ 2020

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΟΜΟΣ Δ΄
Α΄ ΕΚΔΟΣΗ 2020

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΜΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΑΝΑΚΗΣ
Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης
Πρόεδρος Διοικούσης Ἐπιτροπῆς ΠΑΕΑΚ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΜΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΠΟΥΡΝΕΛΗΣ, Καθηγητής Π.Α.Ε.Α.Κ.
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ, Ἐπίκ. Καθηγητής Π.Α.Ε.Α.Κ.

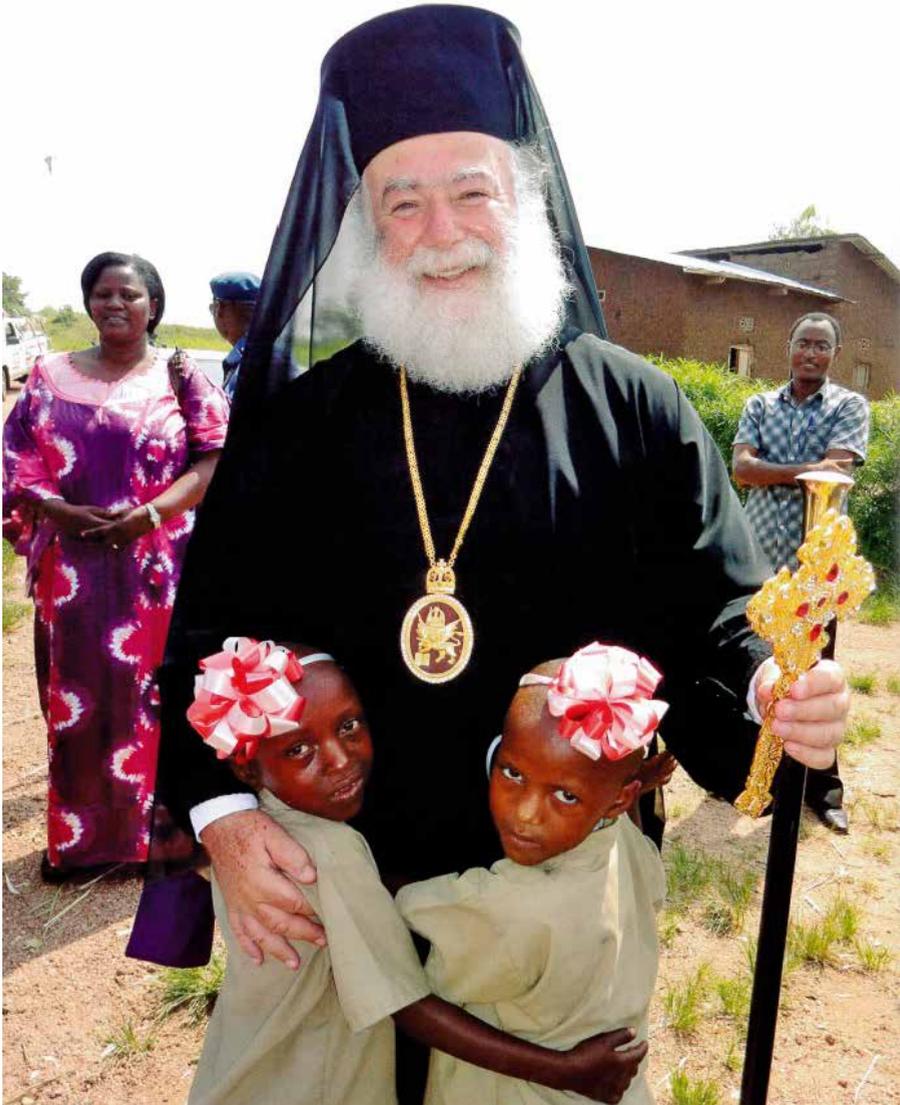
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ, Ἐπίκ. Καθηγητής Π.Α.Ε.Α.Κ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΑΝΔΡΟΥΛΙΔΑΚΗΣ, Δρ. Φ., Ε.ΔΙ.Π. Π.Α.Ε.Α.Κ.

Οἱ γλωσσικὲς-ύφολογικὲς ἐπιλογὲς καθὼς καὶ οἱ διατυπωθεῖσες
ἐπιστημονικὲς θέσεις τῶν μελετῶν ἀνήκουν κατ' ἀποκλειστικὴ εὐθύνη
στοὺς συγγραφεῖς τοῦ παρόντος τόμου.

© Πατριαρχικὴ Ἀνώτατη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία Κρήτης
Ἀλκιβάδου 10, Τ. Θ. 1898, Ἡράκλειο Κρήτης, τηλ. καὶ fax 2810232193
www.aeahk.gr

ISSN : 2732-6985

Ἡ Α. Θ. Μ. ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς κ.κ. Θεόδωρος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΑΝΑΚΗΣ, Πρόλογος.....	9
ΕΜΜ. ΔΟΥΝΔΟΥΛΑΚΗΣ, Προκαθήμενοι και Ίεράρχες τῆς Διασπορᾶς ἐν ζωῇ μὲ καταγωγή ἀπὸ τὴν Κρήτη.....	13
Π. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΝΕΛΛΟΣ, Τὸ ἱστορικὸ τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ἡρακλείου.....	31
ΑΡΧΙΜ. ΠΕΤΡΟΣ, Ὁ Γέρον Γαβριήλ, ἐνσάρκωσις τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Ἀγιορειτικῆς Παραδόσεως.....	59
ΑΡΧΙΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Γέρον Γαβριήλ Διονυσιάτης.....	77
ΓΕΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, Ἄγνωστες πτυχὲς ἀπὸ τῆ ζωὴ τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Γαβριήλ Διονυσιάτου.....	83
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΓΡΙΝΙΕΖΑΚΗΣ, Ὁ Γέρον Γαβριήλ Διονυσιάτης καὶ ἡ σχέση του μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.....	91
Π. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΜΠΙΑΪΡΑΧΤΑΡΗΣ, Γέρον Γαβριήλ Διονυσιάτης: Διακονία-Φιλανθρωπία-Γνώση τοῦ Θεοῦ, ἓνα πρότυπο «καθολικῆς» πνευματικότητος.....	117
ΕΜΜ. ΔΟΥΝΔΟΥΛΑΚΗΣ, Ἀγιότητα βιουμένη καὶ μαρτυρουμένη στὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ἀρχιμανδρίτη Γαβριήλ Διονυσιάτη.....	127
ΜΙΧ. ΣΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ, Ἡ μουσικὴ παρουσία τοῦ Γέροντος Γαβριήλ Διονυσιάτου.....	141
ΙΩΑΝ. ΛΙΛΗΣ, Μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης· Ἑλληνισμὸς καὶ Ἐθνικὸ κράτος στὸ «Λαυσαϊκὸν» τοῦ Γέροντος Γαβριήλ Διονυσιάτη.....	169
ΡΟΔ. ΑΝΔΡΟΥΛΙΔΑΚΗ-ΠΕΤΡΑΚΗ, Διοικητικὲς συνιστώσες στὸ ἔργο τοῦ Γέροντος Γαβριήλ, σύμφωνα μὲ τὸν βιογράφο του, μοναχὸ Θεόκλητο Διονυσιάτη.....	181
ΕΜΜ. Γ. ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ, Ὁ Γέρον Γαβριήλ Διονυσιάτης καὶ ὁ ρόλος του στὴν προστασία τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατὰ τὸ Β΄ Παγκόσμιον Πόλεμο.....	197
ΕΥΑ. ΑΣΤΥΡΑΚΑΚΗ, Γαβριήλ Διονυσιάτης καὶ Μαλθουσιανισμὸς.....	213
ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΑΝΑΚΗΣ, Ἡ ἐκλογή καὶ ἡ ἀναγνώριση τοῦ μητροπολίτη Κρήτης Εὐμενίου (1897-1900) ἐν μέσῳ τῶν δικαιοδοσιῶν τῆς Ἐθναρχίας καὶ τῆς δυναμικῆς τοῦ Ἐθνους.....	227
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΓΡΙΝΙΕΖΑΚΗΣ, Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ διακόνου Εὐμενίου Ξηρουδάκη πρὸς τὸν μητροπολίτην Κρήτης Σωφρόνιον. Ἠθικὲς καὶ ποιμαντικὲς συνιστώσες.....	243

Π. ΜΙΧ. ΒΛΑΒΟΓΙΑΚΗΣ, Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν Ἐθναρχικὴ στὴν Ἐθνικὴ συνείδηση στὶς δυτικὲς ἐπαρχίες τῆς Κρήτης.....	255
ΠΑΝ. ΑΡ. ΥΦΑΝΤΗΣ, Αἱ θυμοὶ κι αἱ τρέλες τῆς Πατρίδας! Πίστη καὶ ἔθνικα ὀράματα στοὺς θούριους τοῦ Κρητικοῦ ἀγώνα.....	265
ΙΩΑΝ. ΤΣΕΡΕΒΕΛΑΚΗΣ, Πεσκέσια καὶ πρόσοδοι τῶν Ἀρχιερέων Κρήτης τὴν περίοδο τῆς ὕστερης Τουρκοκρατίας.....	279
ΑΘΑΝ. ΤΖΙΕΡΤΖΗΣ, Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης στὶς ἀρχές τοῦ 1890 μέσα ἀπὸ φύλλα κρητικοῦ ἐντύπου στὸ ἔθνικὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας: ὁ ρόλος τοῦ ἐκδότη Γεωργίου Στρατηγάκη καὶ ἡ σχέση του μὲ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο.....	301
ΑΡΧΙΜ. ΝΗΦΩΝ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ, Σχέδιον Καταστατικοῦ Νόμου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τροποποιήσεις αὐτοῦ μέχρι τὸ ἔτος 1913, μέσα ἀπὸ τὸν Α΄ Κώδικα τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱεραῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.....	369
Π. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΜΠΑΪΡΑΧΤΑΡΗΣ, Κηρυγματικὲς ὁμιλίες τοῦ μητροπολίτη Κρήτης Εὐμενίου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ρεθύμνης Ἑῶ Αὐλοποτάμου Χρυσάνθου μὲ θέμα «ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγὼν καὶ τὸ ἡμέτερον καθῆκον» ὅπως διατυπώνονται στὸ περιοδικὸ «Ποιμὴν».....	389
ΜΙΧ. ΤΡΟΥΛΗΣ, Ἀρκάδι: Ἱστορία-Σύμβολο-Μνήμη.....	411
ΑΝΤ. ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ, Ἡ ἐθναρχοῦσα ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ καὶ τὸ Κρητικὸ Σύνταγμα τοῦ 1899.....	419
ΕΜΜ. ΔΟΥΝΔΟΥΛΑΚΗΣ, Συμβίωση κοινωνικῶν ομάδων διαφορετικῶν Ἐθρησκειῶν Ἑῶ Ὁμολογιῶν καὶ ἔθνικὴ αὐτοσυνειδησία σὲ ἀγιολογικὰ κείμενα-πηγές περὶ τῶν Κρητῶν Ἀγίων κατὰ τὴν περίοδο 1866-1913. Συγκριτικὴ μελέτη μὲ ἀγιολογικὰ κείμενα προγενέστερης περιόδου.....	429
ΝΤΕΝΙΖ ΑΛΕΒΙΖΟΥ, Στεφάνου Νικολαΐδη, Ὁ Ἁγ. Μηνᾶς (1883) καὶ Ἰωάννη Σταυράκη, Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ (1889).....	447
ΜΙΧ. ΣΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ, Ἱδεολογικοὶ προσανατολισμοὶ καὶ μεθοδολογικὲς προϋποθέσεις τῆς διδασκαλίας τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Αὐτονομίας στὴν Κρήτη.....	463
ΖΑΧ. ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ, Στοιχεῖα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἱεροσητείας Ἀμβροσίου 1897-1898.....	483
ΕΜΜ. Γ. ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ, Οἱ σχέσεις τοῦ Ὑπατου Ἀρμοστῆ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας Πρίγκιπα Γεωργίου μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Νήσου στὸ πλαίσιο τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος (1898-1906).....	503
ΔΗΜ. ΣΑΒΒΑΣ, Ἁγιος Μηνᾶς-Ἀθηναῖα καὶ Πανάνος Θεοδουλάκης: μιὰ σχέση διαρκοῦς ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης τῶν δύο εὐεργετῶν στὸν προστάτη τοῦ Μεγάλου Κάστρου.....	527

ΕΜΜ. Γ. ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ, Διαφωτισμός, ἔθνικὴ ἀφύπνιση καὶ ἡ Μεταρρύθμιση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς τὸ 1814.....	541
ΕΜΜ. ΔΟΥΝΔΟΥΛΑΚΗΣ, Ὑμνογραφικὴ καὶ Μουσικὴ ὄρολογία. Τὸ ἦθος τῶν ἐν Κων/πόλει ψαλτῶν καὶ τὸ ὕφος τοῦ ψάλλειν στὰ Ποιητικὰ τοῦ μητροπολίτου Πέργης κ. Εὐαγγέλου Γαλάνη.....	567
ΑΝΤ. ΑΛΥΓΙΖΑΚΗΣ, Ἡ μελοργία καὶ τὸ μελοποιητικὸ ἔργο μου.....	579
ΑΝΤ. ΑΛΥΓΙΖΑΚΗΣ, Ἡ τέχνη τῆς Μελοργίας.....	587
ΑΝΤ. ΑΛΥΓΙΖΑΚΗΣ, Μελοποιήματα.....	593
ΙΩΑΝ. ΛΙΑΚΟΣ, Ὁ Πρωτοψάλτης Κυδωνιῶν Δημήτριος Μακαρώνης καὶ τὸ συνθετικὸ του ἔργο.....	599
ΘΩΜ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀπὸ τίς περὶ συνθέσεως «Νουθεσίες» τοῦ Ἀποστόλου Κώνστα στὴν περὶ μελοποιίας διδασκαλία τοῦ Χρυσάνθου.....	605
ΕΥΣΤ. ΜΑΚΡΗΣ, Ἀνστασιματάριον Ἰωάννου Ἀριστείδου: μιὰ ξεχασμένη καταγραφή προφορικῆς παράδοσης;.....	619
ΚΩΝ. Χ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ, Ἡ πεταλούδα ποὺ ἔγινε...κάμπια. Ἡ ἀπὸ τὸν ΙΗ΄ ὡς τὸν ΚΑ΄ αἰῶνα σταδιακὴ μετάλλαξη τῆς μελοποιητικῆς τεχνοτροπίας τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου.....	631
ΜΙΧ. ΣΤΡΟΥΜΠΙΑΚΗΣ, Ἡ μελοποίηση τῶν Λειτουργικῶν στίς ἐλληνικὲς ἔντυπες ἐκδόσεις Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς τῆς περιόδου 1820-1900. Μορφολογικὲς παρατηρήσεις.....	655
ΔΗΜ. Κ. ΜΠΑΛΑΓΕΩΡΓΟΣ, Ὁ Πρωτοψάλτης Σμύρνης Μισαήλ Μισαηλίδης.....	689
ΦΛ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ, Ὁ Μητροπολίτης Ἀθανάσιος Καποράλης καὶ οἱ μουσικὲς του συνθέσεις.....	699
ΑΝΔΡ. ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ, Ἡ δράση καὶ τὸ μουσικὸ ἔργο τοῦ Πρωτοψάλτου Κρήτης Κων/νου Χ. Ι. Ψαρουδάκη (1795-1884).....	713